

KIBRIS TÜRKLERİNİN İLK SİYASİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ: LEFKOŞA TÜRK MİLLÎ GENÇLİK BİRLİĞİ-1953 (İNGİLİZ BELGELERİ İŞİĞİNDA)*

MEHMET BALYEMEZ**

ÖZ

Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslim toplumlardan bazıları, Fransız Devrimi'nin etkisinde kalmışlar ve etnik milliyetçiliğe dayalı ayrılıkçı politikalar izlemişlerdir. Rum toplumu da bu akımdan etkilenmiş ve Yunanistan ile birleşmek isteğinin kavramsal ifadesi olan Enosis'i elde etmek için mobilize olmuşlardır. Rumların ayrılıkçı politika takip etmeleri Kıbrıs Türklerinin tepkilerini çekmiştir. Kıbrıs'taki ilk gençlik örgütlenmesi İkinci Dünya Savaşı başlarında Rumlar tarafından oluşturulmuştur. Kıbrıs Türk toplumu, bu dönemde ilk siyasi örgütlenmelerini hayata geçirirken gençlik örgütlenmesi gündeme gelmemiştir. Rum gençlik örgütlerinin başarılı çalışmaları Kıbrıs Türklerinin de benzer girişimlerde bulunmasını sağlamıştır. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, bu düşünceyle yapılan ilk siyasi gençlik örgütlenmesi olmuştur. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu'nun desteğinde kurulmuş ve Türkiye ile birleşmek siyasi hedefini amaç olarak belirlemiştir. Birliğin belirlediği bu hedef Kıbrıs Sorunu'nun farklı bir sürece girdiği dönemde dikkate alınması gereken bir detaydır. Kıbrıs tarihi ile ilgili literatür taramasında Lefkoşa Millî Türk Gençlik Birliği'ne dair bilgilere rastlanmamıştır. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği ile ilgili bu çalışma, İngiliz arşiv belgelerine dayalı olması bakımından özgündür. Çalışmanın amacı, Kıbrıs Türklerinin ilk siyasi gençlik örgütlenmesiyle ilgili bilgilerin bilim dünyasında görünür kılmaktır. Bu

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. / There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doç. Dr., Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa/KKTC, mbalyemez89@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1532-0643

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniğiyle hazırlanmış ve çoğunlukla birinci elden kaynaklardan istifade edilmiş olmasından dolayı zgündür.

Anahtar Kelimeler: Enosis, Gençlik rgütlenmeleri, Kıbrıs Sorunu, Kıbrıs Türkleri, Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği.

**THE FIRST POLITICAL YOUTH ORGANIZATION OF THE
TURKISH CYPRIOTS: NICOSIA TURKISH NATIONAL YOUTH
ASSOCIATION- 1953 (WITH THE ENGLISH DOCUMENTS)**

ABSTRACT

Some of the non- Muslim societies living in the Ottoman State were under the influence of the French Revolution and followed separatist policies based on ethnic nationalism. The Greek community was also affected by this trend and mobilized to obtain Enosis, the conceptual expression of their desire to unite with Greece. The first youth organization in Cyprus was made by the Greek Cypriots at the beginning of the Second World War. While the Turkish Cypriot community was making its first political organizations in this period, youth organizations did not come to the fore. The successful work of Greek Cypriots youth organizations enabled the Turkish Cypriots to take similar initiatives. The Nicosia Turkish National Youth Organization was the first political youth organization established with this idea. The Nicosia Turkish National Youth Organization was established with the support of the Turkish Cypriot Institutions federation and has set the goal of uniting with Turkey as its goal. This political target determined by the Nicosia Turkish National Youth Organization is a detail that needs to be taken into account when the Cyprus Issue enters a different track. In the literature review on the history of Cyprus, no information was found about the Nicosia Turkish National Youth Organization. This paper about the Nicosia Turkish National Youth Organization is unique in that it is based on British archival documents. The aim of this paper is to ensure the visibility of the information about the first political youth organization of the Turkish Cypriots in the scientific world. This paper has been prepared with the document review technique, which is one of the qualitative research methods and it is original because it mostly uses first-hand sources.

Keywords: Cyprus Issue, Enosis, Nicosia Turkish National Youth Organization, Turkish Cypriots, Youth Organization.

GİRİŞ

Kıbrıs hem Anadolu'nun güneyine ve Orta Doğu'nun batısına çok yakın olması hem de genelde Kuzey Afrika'nın doğusunu özelde ise Süveyş Kanalı'nı kontrol etmesinden dolayı stratejik olarak değerlendirilmiştir. Bu durum egemen güçlerin, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu ile ilgili politikalarını belirlerken Kıbrıs'ı bir atlama taşı olarak değerlendirmelerine yol açmış ve bölgesel politikaları tespit ederlerken bir satranç oyuncusunun ileri görüşlülüğüyle hareket etmelerini zorunlu kılmıştır. Dünya jeopolitiğinin merkezi konumunda olan Orta Doğu ve Mezopotamya'ya yönelik politikalar üretilirken Kıbrıs'a hâkim olmak düşüncesi öncelikli olarak ele alınmıştır¹. Bu durum Kıbrıs'ın farklı devletler tarafından ele geçirilmesine yol açmıştır. Hitit, Mısır, Asuri, Pers, Roma, Haçlı Şövalyeleri, Ceneviz, Venedik, Osmanlı ve İngilizler tarihin farklı dönemlerinde Kıbrıs'a egemen olmuşlardır².

Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de egemen olduğu 16'ncı yüzyıl aynı zamanda Kıbrıs'ın da geleceğini etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin bu yüzyıldaki sınırları; batıda Doğu Avrupa, kuzeyde Rus Çarlığı, güneyde Mısır ve Fas, doğuda ise İran ve Basra Körfezi'ne kadar uzanmıştır. Osmanlı yönetimi, Kuzey Afrika'daki toprakları ile Anadolu arasında kalan ve Venediklerin egemenliğindeki Kıbrıs'ı "Çıbanbaşı"³ olarak değerlendirmiş, Adanın fethi ile ilgili planlar yapmaya başlamıştır. Kıbrıs'ın fethi için uygun koşullar 16'ncı yüzyılın ikinci yarısında oluşmuştur. Osmanlı Devleti, Adada konuşlanan korsanların ticaret gemilerine saldırılarını bahane etmiş ve Kıbrıs'ın fethi planını 1570 yılı Temmuz ayında yürürlüğe sokmuştur. Kıbrıs'ın fethi amacıyla başlatılan sefer, yaklaşık bir yıl sürdükten sonra 1 Ağustos 1571 tarihinde Mağusa Kalesi'nin ele geçirilmesiyle sona ermiştir⁴.

¹ Anıl Çeçen, **Kıbrıs Çıkmazı**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2005, s.22.

² Salahi R. Sonyel, **Cyprus, The Destruction Of a Republic and Its Aftermath, British Documents 1960-1974**, CYREP, Lefkoşa 1997, s.1-2.

³ Nuri Çevikel, **Kıbrıs Eyaleti, Yönetim, Kilise, Ayan ve Halk (1750-1800)**, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mağusa 2000, s.20.

⁴ **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2000, s.15-17; Halil İnalçık, **Ottoman Policy and Administration in Cyprus after The Conquest**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1969, s. 8; Çevikel, **a.g.e.**, s.21; Hill George, **A History of Cyprus**, Volume IV, The Otoman Province The British Colony,1571-1948, (Ed.) by Harry Luke, Cambridge at The University Press, England 1952, s.1026-1027; Sonyel, **a.g.e.**, s.2.

Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ın fethinden sonra uyguladığı “Sürgün Politikası” gereğince 6.000'e yakın kişiyi Adaya göndermiştir⁵. Çoğunluğu zanaatkâr ve çiftçilerden oluşan bu kişiler aynı zamanda Kıbrıs'taki Türk varlığının da köklerini oluşturmuşlardır. Osmanlı Devleti, sonraki dönemde uyguladığı “İstimalet Politikası” doğrultusunda Kıbrıs'ta adil bir yönetim tesis etmeyi başarmış ve Ada toplumlari 19'uncu yüzyılın başına kadar barış içinde yaşamışlardır⁶.

Uzun yıllar Osmanlı yönetimine sadık kalan Rumlar, Fransız Devrimi'nin de etkisiyle 19'uncu yüzyılın başlarından itibaren ayrılıkçı politikalar izlemeye başlamışlardır. Kıbrıs Rumları, Yunanistan'la birleşmek idealinin kavramsal ifadesi olan Enosis'i elde edebilmek amacıyla Mora'da 1821 yılında başlatılan isyana destek vermek istemişlerdir. Filiki Eteryâ örgütü isyanın hazırlık aşamasında önceden temin ettiği çok sayıda silahı kiliselerde saklamıştır. Rum Ortodoks Kilisesi'nin öncülük ettiği isyan girişimi Kıbrıs Valisi Küçük Mehmet Paşa'nın zamanında aldığı tedbirlerden dolayı gerçekleşmemiş, isyanı destekleyen papazlar başta olmak üzere çok sayıda kişi ya şiddetli şekilde cezalandırılmış ya da sürgün edilmiştir⁷.

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'taki hükümlanlığı, bu girişimden yaklaşık yarım asır sonra, 1878 yılında el değıştirmiştir. Osmanlı Devleti, dönemin şartlarından dolayı 4 Haziran 1878 tarihinde İngiltere ile Kıbrıs Konvansiyonu imzalamak zorunda kalmıştır. Kıbrıs Konvansiyonu'na göre Adanın yönetimi geçici olarak İngiltere'ye terk edilmiştir. İngiltere, yönetimi devraldıktan kısa bir süre sonra Adada kurduğu siyasi sistemle Osmanlı Devleti'nden farklı bir politika uygulamaya başlamıştır. Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi, Ada toplumlarına nüfuslarıyla orantılı olarak anayasal haklardan eşit yararlanma hakkını vermiştir. Bu durum demografik olarak Rumlardan daha az nüfusa sahip Kıbrıs Türklerinin Osmanlı Dönemi'nde sahip oldukları hakları bir bir yitirmelerine yol açarken Rum toplumunun Enosis politikalarını daha etkili

⁵ Şenol Çelik, “Türk Fethi Sonrasında Kıbrıs Adasına Yönelik İskân Çalışmaları”, **Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA)-Journal of Turkish Studies**, S 27/1, 2003, s.265'ten aktaran Haydar Çoruh, **Sultan II Mahmud Döneminde Kıbrıs (1808-1839)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2017, s.12; İnalçık, **a.g.e.**, s.8-10; **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs...**, s.17.

⁶ İnalçık, **a.g.e.**, s.5-7; Sonyel, **a.g.e.**, s.2.

⁷ Mehmet Balyemez, **İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021, s.58.

hale getirmelerini kolaylaştırmıştır⁸. Rumların artan Enosis faaliyetleri karşısında iki toplum arasında zaman zaman gerginlikler yaşanmış hatta bu gerginlikler 1882, 1895, 1897 ve 1912 yıllarında küçük çaplı da olsa çatışma boyutuna gelmiştir⁹.

Kıbrıs'taki örgütlenme faaliyetleri daha çok Rumlar arasında olmuş ve çoğunlukla Enosis amacını gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Rumlar bu amaçla öncelikle izci örgütlerini kullanırken gençleri ve çocukları da bu amaç doğrultusunda mobilize etmeyi başarmışlardır¹⁰.

Kıbrıs Türkleri ise ancak 20'nci yüzyılın başlarından itibaren örgütlü faaliyetlere başlamışlardır. Kıbrıs Türklerinin örgütlü faaliyetlerini etkileyen ana faktör Jön Türk akımı olmuştur. Osmanlı Devleti'nde etkili olan Jön Türkler, Kıbrıs Türklerinin de örgütlü hareket etmesini sağlamıştır. Kıbrıs Türklerinin bu dönemde kurmuş oldukları Türk Teavün Cemiyeti, Terakki Kulübü ile Hürriyet ve Terakki Kulübü gibi örgütlenmelerin isimlerinde bile Jön Türk akımının etkisini görmek mümkündür. Söz konusu bu örgütlenmeler daha çok öğretmenler tarafından hayata geçirilirken bunların kuruluşunda gençler çok da etkili olmamıştır¹¹.

Birinci Dünya Savaşı, hem Kıbrıs'ın hem de Osmanlı Devleti'nin geleceğini belirleyen koşulları hazırlamıştır. İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Almanya safında savaşa katılmasını bahane etmiş, 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Konvansiyonu'nu feshettiğini ve Ada'yı ilhak ettiğini açıklamıştır¹². Osmanlı Devleti, İngiltere ile savaş hâlinde olmasından dolayı ilhak kararını protesto etmek haricinde herhangi bir başka girişimde bulunmamıştır¹³.

⁸ Salahi Ramadan Sonyel, "Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı", *Bellekten*, TTK, C LIX, S 224, Nisan 1999, s.135; *The Colonial Office List 1896*, Thirty-Fifth Publication, Harrison and Sons, London 1896, s.280-281; *The London Gazette*, Number 24639, 1 October 1878, s.1,3; Kenan Olgun, Emrah Balıkcıoğlu, "The Times Gazetesi'ne Göre Kıbrıs'ta İdari İslahat", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C IX, S 1, 2012, s.837.

⁹ Salahi, *Cyprus, The Destruction Of a Republic and Its Aftermath...*, s.4.

¹⁰ CO 883/6/5 Enclosure 5 in No.276, F.D. Newham to Haynes Smith, 4 Ağustos 1902'den aktaran Yuannos Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi Tarihi, Sömürgecilik, Sınıf ve Kıbrıs Solu*, Khora Yayıncılık, Lefkoşa 2014, s.71.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, *a.g.e.*, s.401.

¹² "Declaration by Great Britain, Annexion of Cyprus", *The Times*, 06 Kasım 1914.

¹³ Şükrü S. Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, C I, Kaynak Yayınları No:38, İstanbul 1984, s. 66.

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs Türklerinin içinde bulunduğu duruma müdahil olmaması hem savaş sırasında hem de savaştan sonra Mustafa Kemal Paşa tarafından başlatılan Millî Mücadele döneminde devam etmiştir. Kıbrıs Türk toplumu, Millî Mücadele'ye maddi ve manevi destek vermiştir. Bu kapsamda olmak üzere Kıbrıs Türk gençlerinden bazıları gizli yollarla Anadolu'ya geçerek Kuvayımillîye güçlerine bizzat katılmışlar, Adada kalanlar ise Muhâcirin-i İslamiyeye Yardım Cemiyeti'nin düzenlediği piyango, piyes vb. etkinliklerde topladıkları parayı Ankara hükûmetine göndererek mücadeleyi maddi olarak desteklemişlerdir¹⁴.

Millî Mücadele'nin başarı ile sonuçlanmasından sonra yapılan Lozan Konferansı'nda Kıbrıs'ın durumu tali düzeyde ele alınmış, Türkiye'nin her alanda tam bağımsız olmasını sağlayacak koşulların oluşturulmasına daha çok yoğunlaşmıştır. Kıbrıs, İsviçre'nin Lozan şehrinde yapılan uzun müzakereler sonunda 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Barış Antlaşması'nın 20'nci maddesine göre hukuken İngiltere'ye terk edilmiştir¹⁵.

Kıbrıs Türk gençleri hem Osmanlı hem de geçici İngiliz döneminde içinde buldukları siyasi, sosyal ve ekonomik koşulların da etkisiyle örgütlenme girişimlerinde bulunmamışlardır. Özellikle 20'nci yüzyılın başlarında yapılan Kıbrıs Türk örgütlenmelerinde Jön Türk akımının etkisi görülürken gençlerin bu örgütlerin oluşumuna katkısı ise en alt düzeyde olmuştur.

I. İngiliz Sömürge Yönetimi Dönemi Başlarındaki Örgütlenme Faaliyetleri (1925-1945)

Kıbrıs'taki örgütlenme faaliyetleri, Lozan Barış Antlaşması'ndan sonraki dönemde kısmen de olsa canlanmıştır. Bu dönemdeki ilk örgütlenme faaliyeti Rumlar tarafından yapılmıştır. Kıbrıs Komünist Partisi (KKP), Rumların toplum haklarını savunmak amacıyla 16 Ağustos 1926 tarihinde kurulmuştur¹⁶. Rumlar bu örgüt aracılığıyla İngiliz sömürge yönetimine karşı haklarını elde etmeye çalışırken Kıbrıs Türk toplumu arasında iki farklı

¹⁴ Mehmet Balyemez ve Fuat İnce, "Mondros'tan Lozan'a Kadar Olan Dönemde Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C 10, S 26, Aralık 2018, s. 863.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri...*, s.27-36.

¹⁶ Katsourides, *a.g.e.*, s.148-149.

görüş ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Türkleri; İngiliz sempatizanı Evkafçılar ile Mustafa Kemal Paşa'yı rehber edinen ve toplum haklarının elde edilmesini öncelleyen Halkçılar olarak iki ayrı gruba ayrılmıştır. Halkçıların liderliğini Mısırlızâde Necati Bey, Evkafçıların liderliğini ise Mehmet Münir yapmıştır. Mehmet Münir, öncelikle İngiliz sömürge yönetiminin çıkarlarını korumayı amaçlamış Kıbrıs Türklerinin haklarını ikinci planda tutmuştur. Ancak ne Halkçılar ne de Evkafçılar bu yıllarda örgütlenme faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Kıbrıs Türkleri, dönemin yarattığı koşullar gereğince öne çıkan liderler aracılığıyla toplum haklarını kazanmaya çalışmışlardır¹⁷.

Rumların 1931 yılı ekim ayında çıkardıkları isyan, Kıbrıs'ta örgütlenme faaliyetleri de dahil olmak üzere tüm demokratik hakları sekteye uğratan bir gelişme olmuştur. İngiliz sömürge yönetimi, Rum İsyanı sonrasında Kıbrıs'ta sıkıyönetim benzeri uygulamaları yürürlüğe koymuş, Adada millî duyguları canlı tutan objelerin kullanılmasını yasaklamış, beşten fazla kişinin bir araya gelmesine izin vermeyerek bir bakıma örgütlenme girişimlerinin önünü kesmiştir¹⁸. Bu dönemin karakteristik özelliği isyan ve sonrasında alınan tedbirler olmuştur. İngiliz sömürge yönetiminin uyguladığı politikalar doğrultusunda Kıbrıs'taki örgütlerin faaliyetleri sonlandırılırken yenilerinin kurulmasına da izin verilmemiştir. Ancak bu durum İkinci Dünya Savaşı ilk yıllarında değişmiştir. İngiltere, Yunanistan'ın kendi safında savaşa katılmasından dolayı Kıbrıs'ta uyguladığı baskıcı politikaları 1940 yılından itibaren gevşetme kararı almış ve Adadaki örgütlenmeler ile milliyetçi eylemlere izin vermeye başlamıştır¹⁹. İngiltere'nin bu kararı almasının altında yatan sebeplerden biri de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nde komünist ideoloji eğitimi alan Rumların Kıbrıs'taki faaliyetleri olmuştur. Bu dönemde SSCB'nde eğitilen çok sayıdaki Rum, Kıbrıs'a gelmiş ve Adada örgütlenerek İngiliz sömürge yönetimi politikalarının uygulanmasını zorlaştırmışlardır²⁰. İngiliz sömürge yönetimi, bu gelişme sonrasında Adada

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, **a.g.e.**, s.91-93.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. İzzet Öztoprak, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları", **Belleten**, TTK, C LXII, S 233, 1998, s.209; Kemal Savcı, **Özgürlüğün Zaferi Kıbrıs**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1976, s.21.

¹⁹ **Foreign and Colonial Office (Bundan sonra FCO) 141-3205-34**, Lefkoşa Polis Karargâhı Özel Birimi Tarafından hazırlanan OHEN Hakkındaki Bilgi Notu, Kopya No:1, Ref. SB/SF/1024/4, Gizli, 21 Temmuz 1955.

²⁰ **Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi (MAAD)**, C.S. tarafından Kıbrıs Sömürge Sekreteri'ne gönderilen 16 Eylül 1939 tarihli gizli yazı. Balyemez, **a.g.e.**, s.111.

KIBRIS TÜRKLERİNİN İLK SİYASİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ: LEFKOŞA TÜRK
MİLLÎ GENÇLİK BİRLİĞİ-1953 (İNGİLİZ BELGELERİ IŞIĞINDA)

uyguladığı politikayı revize etmiş ve komünizm ile mücadele dönemin ana dinamiklerinden biri olmuştur. İngiliz yöneticileri, komünizm ile mücadelede milliyetçi ve dini örgütlenmelerin daha etkili olacağını değerlendirmiş ve öncelikle dini gençlik örgütlenmelerine izin vermiştir. Başpiskopos Vekili Baf Piskoposu Leontios'un 1938 yılında gündeme getirdiği dini gençlik örgütlenmelerine ihtiyaç olduğu yönündeki düşüncesi 1939 yılında hayata geçirilmiş, daha çok ortaokul ve lise öğrencilerinin üye olduğu ilk dini gençlik örgütlenmesi olan AGAPİ (Sevgi) Lefkoşa'da kurulmuştur²¹.

Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin desteklediği daha kapsamlı olan bir başka Rum dini gençlik örgütü ise aynı yıl Ortodoks Hristiyan Gençlik Birliği (Ortodoks Cristihaniki Enosis Neon/ Union of Greek Orthodox Youth/ OHEN) adıyla kurulmuştur²². Genel amacı komünizm ve Hristiyanlık karşıtı örgütlerle mücadele olarak belirlenen OHEN, 1940'lı yılların ortasına kadar 45 şube kurmayı başarmış, çoğunluğunu ortaokul ve lise öğrencilerinin oluşturduğu üye sayısı ise kısa sürede 1800'e ulaşmıştır. Kıbrıs'ta İkinci Dünya Savaşı esnasında milliyetçi ve komünist örgütlenmelerin de kurulmaya başlanması OHEN'in etkinliğinin azalmasına yol açmış ve üye sayısı 1945 yılı sonlarında 500'e kadar düşmüştür²³.

İngiliz sömürge yönetimi, Rum dinî örgütlenmelere ilave olarak Kıbrıs'taki komünizmi kontrol altına alabilmek amacıyla 1941 yılında Çalışan Halkın İlerici Partisi (Anorthotikon Komma Ergazomenou Laou/ AKEL)'nin kuruluşunu da desteklemiştir²⁴.

İngiliz sömürge yönetimi, Rumların hem gençlik örgütlenmesi hem de siyasi örgütlenme faaliyetlerinden kısa bir süre sonra Kıbrıs Türklerinin örgütlenmesini de teşvik etmiştir²⁵. Kıbrıs Türklerinin ilk siyasi örgütlenmesi olan Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK) 18 Nisan 1943 tarihinde kurulmuştur²⁶. KATAK'ın kurucuları arasında olan Dr. Fazıl Küçük, yaşanan

²¹ **FCO 141-3205-34**, Lefkoşa Polis Karargâhı Özel Birimi Tarafından hazırlanan OHEN Hakkındaki Bilgi Notu, Kopya No:1, Ref. SB/SF/1024/4, Gizli, 21 Temmuz 1955.

²² **Adı geçen belge** (Bundan sonra **A.g.b./a.g.b.**).

²³ **A.g.b.**

²⁴ Nikos Kranitiotis, **Zor Yıllar**, KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Lefkoşa 1985, s.8.

²⁵ **FCO**, 141-2828-73, 47, Secret, Middle East Supply Center, Economic Survey of Cyprus, Part-I General, s. 25; **MAAD**, KTY 04-1943-70-01; Kemal Tekakpınar, Demiray Doğansal, **Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)**, Cilt I, Lefkoşa 1991, s.37.

²⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, **a.g.e.**, ss. 129-172 ve 269-329.

bazı fikir ayrılıkları sonrasında 1943 yılı Aralık ayında örgüt yönetiminden ayrılmış ve 23 Nisan 1944 tarihinde Kıbrıs Millî Türk Halk Partisi'ni kurmuştur²⁷. Kıbrıs'ta örgütlenme girişimlerinin hızlı bir şekilde başladığı bu dönemde Kıbrıs Türk gençleri ne dini ne de siyasi örgütlenme faaliyetlerinde bulunmuştur.

İngiliz sömürge yönetimi, bir yandan Adadaki örgütlenmelere destek verirken diğer yandan da Kıbrıs Anayasası'nda değişiklikler yapmaya ve daha liberal bir yönetim sisteminin kurulması politikalarını uygulamaya karar vermiştir. Bu gelişme Rumların Enosis amaçlı girişimlerini daha bütünlükçü ve hale getirmelerini tetiklerken Kıbrıs Türklerinin de karşı politikalar üretmesini sağlamıştır.

II. İkinci Dünya Savaşı Sonrasındaki Örgütlenme Faaliyetleri (1946-1954)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bir dünya düzeni kurulmaya başlanmıştır. Yeni düzenin aktörlerinden biri komünizm ideolojisini yaygınlaştırma politikasını uygulamaya koyan SSCB, diğeri ise bu politikaya karşı başta Avrupa olmak üzere Orta Doğu, Afrika ve Balkan ülkelerini kendi kontrolüne almak isteyen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmuştur. İngiltere ise her ne kadar savaşın galip devletlerinden olsa da ekonomisinin adeta çökmüş olmasından dolayı bu politikalara karşı reaksiyon gösterememiş ve 1940'lı yılların sonunda Hindistan ile Filistin'den geri çekilmek zorunda kalmıştır²⁸. İngiltere'nin hem Asya'daki hem de Orta Doğu'daki kuvvetlerini geri çekmesi Kıbrıs'ın ve Mısır'daki Orta Doğu karargâhının önemini arttırmıştır. İngiltere Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki çıkarları için bu iki yeri hayati önemde kabul etmiş ve buralardaki egemenlik haklarından vazgeçmemek üzerine kurduğu politikalarını kararlıkla uygulamıştır. Ancak Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması İngiltere'nin Kıbrıs'taki sömürge yönetiminin devamlılığını tehdit eden faktör olmuştur. Birleşmiş Milletler

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, **a.g.e.**, ss. 152-172.

²⁸ Fahir Armaoğlu, **Kıbrıs Meselesi 1954-1959 Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme)**, Sevinç Matbaası, Ankara 1963 s. 71; **UN General Assembly, A 364**, 3 September 1947, Official Records of the Second of the General Assembly Supplement, No:11, United Nations Special Committee on Palestine Report to The General Assembly Volume 1, Lake Success, New York, 1947, Ayrıntılı bilgi için bk. <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/07175DE9FA2DE563852568D3006E10F3>, (Erişim Tarihi: 28 Eylül 2021).

Antlaşması'nın "Özerk Olmayan Ülkelere İlişkin Bildirge" başlıklı XI.'inci Bölüm Madde 73'e göre; sömürge toplumlarına kendi geleceklerini belirleme haklarının verilmesi hükümleştirilmiştir²⁹. Bu hüküm, İngiltere'nin Kıbrıs'taki yönetiminin geleceği için alternatif politikalar üretmesine sebep olurken hem Rumların sonraki dönemde uygulayacakları Enosis politikalarının belirlenmesinde hem de Kıbrıs Türklerinin örgütlenmelerinde etkili olmuştur.

İngiltere, 1947 yılında BM hükümleri doğrultusunda Kıbrıs Anayasası'nda değişiklikler yapılması amacıyla Lord Winster'i görevlendirmiştir³⁰. Lord Winster, Kıbrıs'a geldikten sonra İstişare Meclisi'ni³¹ hayata geçirmiştir³². Rumlar, İstişare Meclisi'nin Enosis amacını gerçekleştirmeyeceği gerekçesiyle Lord Winster'in çalışmalarını protesto etmiş ve tüm örgütlerini birleştirerek daha etkili politikaları uygulamaya başlamışlardır³³.

Rumların sonraki dönemde uyguladıkları Enosis politikalarını şekillendiren bir başka gelişme ise Kitium Piskoposu Mihail Christodoulos Mouskos'un 1950 yılında Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposluğuna seçilmesi olmuştur. Başpiskopos seçildikten sonra Makarios III olarak isimlendirilen Mihail C. Mouskas, hem diplomasiye yatkınlığından dolayı Enosis mücadelesinin Kıbrıs dışına taşınmasında hem de bu dönemde Rumların isteklerine mesafeli duran Yunan hükümetinin ikna edilmesinde etkili olmuştur³⁴. Rumların Enosis mücadelesinin yeni yol haritasının belirlendiği 1950'li yılların başında bir başka önemli gelişme daha olmuştur. Albay Grivas'ın öncülüğünde Enosis mücadelesinin silahlı unsurunu oluşturacak EOKA örgütünün kurulması

²⁹ **Birleşmiş Milletler Antlaşması**, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf, Erişim Tarihi: 28 Eylül 2021.

³⁰ İngiltere'nin Kıbrıs'ta uygulamaya çalıştığı politikalar kapsamında oluşturduğu planlar için bk. Resul Babaoğlu, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Makarios'un Türkiye Ziyareti 22-26 Kasım 1962", **Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Araştırma Merkezi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi**, Mağusa, 2014, s.301-328.

³¹ İstişare Meclisi kurulması ve çalışmaları için bk. Balyemez, **a.g.e.**, s.187-189.

³² "Asaletlû Vali Hazretleri Lord Vinster'in Kıbrıs Halkına Hitap Buyurdıkları Beyanname", **Halkın Sesi**, 10 Temmuz 1947, s.1; Kranitiotis, **a.g.e.**, s.9.

³³ Balyemez, **a.g.e.**, s.189.

³⁴ Stanley Mayes, **Kıbrıs'ın İlk Cumhurbakanı Başpiskopos III. Makarios Yaşam Öyküsü**, Khora Yayınları, Lefkoşa 2019, s.58-59.

kararlaştırılmıştır³⁵. Kıbrıs'ta Enosis mücadelesinin yeni safhasındaki bir eksiklik hem Başpiskopos Makarios III'ün hem de Albay Grivas'ın dikkatinden kaçmamıştır: Halk desteği ve gençlik örgütlenmesi³⁶. Başpiskopos Makarios III, Enosis mücadelesinde gençlerin daha aktif kullanılması ve oluşturulacak silahlı unsurun insan kaynağını teşkil etmesi amacıyla 1951 yılında Pankıbrıs Gençlik Örgütü (Pankyprios Ethniki Organosis Neoleas/ Pancyprian National Youth Organization- PEON)'nü kurmuştur. PEON üyelerinin büyük bir kısmını Kıbrıs Rum Lisesi öğrencileri ile genç işçiler oluşturmuştur. Başpiskopos Makarios III, PEON'un tamamen kendi kontrolü altında olmasını istediğinden dolayı, tüzükteki herhangi bir değişikliğin kendi onayı ile yapılabilmesini hükümleştirmiştir³⁷. Kıbrıs Rum gençlerini Enosis amacıyla mobilize etmek amacıyla kurulan PEON'a ilave olarak, 1939 yılında kurulan, ancak savaş sırasında etkinliği oldukça azalan OHEN'nin 1951 yılından itibaren canlandırılmasına karar verilmiştir. Lefkoşa, Limasol, Larnaka ve Baf'ta örgütlenen OHEN'e öğrenciler üye olmuştur. OHEN'in ilk siyasi etkinliği 15 Ocak 1950 tarihinde yapılan "Enosis Plebisiti"nde görülmüştür. OHEN üyeleri köylere kadar giderek plebisite destek vermeleri için Rum toplumu üzerinde baskı kurmuşlardır³⁸.

Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Sen Sinod Meclisi, 1951 yılında diğer milliyetçi örgütler olan NEK (Neolea Ethnikou Kommados/ Youth of National Party) ve ESEAK (Enosis Syllogon Ellinor Apophiton Kyprou/ Union of Hellenic Associations of Graduates of Cyprus)'ın konsolide edilerek OHEN ile birleşmesini istemiştir. Ancak Başpiskopos Makarios III, OHEN'in dini bir örgüt olarak kalmasının daha faydalı olacağını değerlendirmiş ve öneriyi kabul etmemiştir³⁹.

Başpiskopos Makarios III'ün diplomasideki yeteneği ve Yunan hükûmetinin Kıbrıs Sorunu'nu BM'ye götürmeye ikna etmesindeki başarısı OHEN ve PEON'un amaç birliği yapmasını ve birlikte çalışmasını

³⁵ Makarios Druşotis, **Karanlık Yön EOKA**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2005, s.6.

³⁶ **General Grivas Hayatım**, Ed. Charles Foley, Khora yayınları, Lefkoşa 2012, s.40.

³⁷ Mayes, **a.g.e.**, s. 60-61; Yiannos Katsourides, **The Greek Cypriot Nationalist Right in the Era of British Colonialism**, Springer International Publishing, Switzerland 2017, s.205.

³⁸ **FCO**, 141-3205-3,4, From Sir Cilfford C. Norton to British Embassy in Athens, Confidential, 10/51, 2nd March 1951.

³⁹ **A.g.b.**

sağlamıştır⁴⁰. Başpiskopos Makarios III ve Albay Grivas, EOKA'nın faaliyetlerinde PEON ve OHEN örgütlerini kullanmışlardır. Bu iki gençlik örgütünün üyeleri; Enosis gösteri ve eylemlerinde aktif olarak yer almışlar, EOKA'ya militan tedariki, kurye hizmetleri, ajanlık, sabotaj eylemleri, silah sevkiyatları gibi birçok görevin yerine getirilmesine yardımcı olmuşlardır⁴¹. İngiltere, Rumların daha örgütlü olmaya ve etkili Enosis politikalarını bir bir yürürlüğe sokmaya başladığı bu dönemde Türk İşleri Komisyonu adı altında bir oluşumu desteklemiş ve Kıbrıs Türklerinin sorunlarıyla daha yakından ilgilenmeye başlamıştır⁴². Kıbrıs Türklerinin siyasi faaliyetleri Türk İşleri Komisyonu'ndan sonra daha organize olmuştur. İkinci Dünya Savaşı esnasında kurulan iki Kıbrıs Türk siyasi örgütü olan KATAK ve KMTHP, tıpkı Rum örgütlerinin birleşmesinde olduğu gibi, 1949 yılında birleşerek Kıbrıs Millî Türk Birliği (KMTB) adı altında faaliyetlerine devam etmiş, sosyal, kültürel ve ekonomik amaçla kurulmuş diğer Kıbrıs Türk örgütleri ise Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu (KTKF)'nin çatısı altında toplanmışlardır⁴³. Kıbrıs Sorunu'nun yeni bir safhaya evrildiği 1950'li yıllarda hem KMTB hem de KTKF, toplum haklarının aranması ve Rumların Enosis girişimlerine karşı politikalar üretilmesinde önderlik etmişlerdir.

III. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği Kuruluşu ve Faaliyetleri (1953-1954)

Kıbrıs Türk gençlik hareketinin ilk ortaya çıkışı 1950'li yılların başlarında olmuştur⁴⁴. Bu dönemde Türk Lisesi Mezunlar Derneği ve Viktorya Lisesi Mezunlar Derneği Kurulu olsa da etkinlikleri çoğunlukla sınırlı düzeyde kalmıştır.

Kıbrıs Sorunu'nun uluslararası boyut kazanmaya başladığı bu dönemde Rumların hem siyasi hem dini hem de gençlik örgütlenmeleri etkili olmaya başlamıştır. Kıbrıs Türkleri, Rumların örgütlenme faaliyetlerindeki bu

⁴⁰ FCO, 141-3205-41,42, Lefkoşa Polis Karargahı Özel Birimi Tarafından hazırlanan OHEN Hakkındaki Bilgi Notu, Kopya No:1, Ref. SB/SF/1024/4, Gizli, 21 Temmuz 1955.

⁴¹ İsmail Şahin, "Düşünceden Eyleme EOKA", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, S 37, 2020, s.18.

⁴² FCO, 141-3021, The Commission on Turkish Affairs; MAAD, Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu 1949.

⁴³ Ayrıntılı Bilgi için bk. Balyemez, **a.g.e.**, s.270-279.

⁴⁴ Ali Nesim, **Kıbrıs Türk Gençlik Hareketi**, Lefkoşa 1999, s.10; MAAD, Federasyon Dosyası, A-2, s.12-66.

politikası karşısında vakit kaybetmeden karşı hamlelerini yapmış siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel örgütlerini birleştirmişlerdir. Kıbrıs Türklerinin toplum haklarını aramak ve Rumların Enosis girişimlerine karşı politikalar üretmek amacıyla oluşturduğu bu sinerji bir süre sonra siyasi amaçlı ilk gençlik örgütlenmesinin kuruluş sürecini de hızlandırmıştır.

İngiliz arşiv belgelerine göre KTKF Başkanı Faiz Kaymak ve Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı Kıbrıs Komisyonu üyesi Mehmet Ali Pamir'in desteklediği Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği (LTMGB) siyasi amaçlı ilk Kıbrıs Türk gençlik örgütlenmesi olarak 1953 yılında kurulmuştur⁴⁵. Aynı zamanda KTKF üyesi de olan; avukat Ayhan Hikmet, eczacı Ferruh Halluma ile gazeteciler Sami Özsaruhan ve Özker Yaşın, Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin kuruluşunda aktif görev almışlardır⁴⁶.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin kuruluş toplantısı 17 Mayıs 1953 tarihinde Beliş Paşa sinemasında yapılmıştır. Altı yüze yakın kişinin katıldığı toplantıda Birliğin kuruluş amacı şu şekilde ifade edilmiştir⁴⁷: "... Kıbrıs'ın Türkiye ile birleşmesi ve Kıbrıs Türklerinin sosyal, ekonomik ve kültürel alanda kaybettirilen haklarının geri kazanılması."

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin kurucu üyeleri toplantıda yaptıkları konuşmada örgütün hedeflerini de açıklamışlardır. Özker Yaşın yaptığı konuşmada; toplumun gençlik örgütlenmesine ihtiyaç duyduğunu belirttikten sonra, Kıbrıs Türklerinin mevcut durumlarının tatmin edici olmadığını, temel hedeflerinin Kıbrıs'ın Türkiye'nin 64'ncü vilayeti olarak kabul edilmesinin ana hedefleri olduğunu, bunun gerçekleşebilmesi için damarlarındaki Türk kanının yeterli olacağını ifade etmiş, Kıbrıs Türklerinin tarihin hiçbir döneminde köle olmadığını ve toplum haklarını geri almak için yeterli güçte olduğunu vurgulamıştır. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin bir diğer kurucu üyesi olan Eczacı Ferruh Halluma ise yaptığı konuşmada örgütün hedeflerini aşağıdaki gibi açıklamıştır⁴⁸:

⁴⁵ FCO, 141-3283-93, Extract From Commissioner Nicosia Report For June 08. 07. 1953.

⁴⁶ FCO, 141- 3283-02, 01, 21 Mayıs 1953 tarihli Lefkoşa Polis Komiserliğinden Sömürge Sekreterliğine Gönderilen Yazı, S.B. 5143/2, 2149, Gizli ; "Dün Lefkoşa'da Türk Millî Gençlik Birliği Kuruldu", **Bozkurt**, 17 Mayıs 1953.

⁴⁷ FCO, 141-3283-02,01, 21 Mayıs 1953 tarihli Lefkoşa Polis Komiserliğinden Sömürge Sekreterliğine Gönderilen Yazı, S.B. 5143/2, 2149, Gizli.

⁴⁸ A.g.b.

KIBRIS TÜRKLERİNİN İLK SİYASİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ: LEFKOŞA TÜRK
MİLLÎ GENÇLİK BİRLİĞİ-1953 (İNGİLİZ BELGELERİ IŞIĞINDA)

- a. Kıbrıs'ın Türkiye ile birleşmesi için mücadele etmek,
- b. Teşkilat sayısını arttırmak amacıyla köy ziyaretlerini sıklaştırmak,
- c. Kıbrıs Türklerinin sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları ile Türk işçilerinin ekonomik şartlarının iyileştirilmesi için mücadele etmek.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin kuruluş amaçları incelediğinde Türkiye ile birleşmek siyasi hedefine öncelik verilmiş olması ve bunun daha önce hiçbir örgütlenmede öne çıkarılmamış olması dikkat çekicidir. Bu hedefin belirlenmesinde, Rum gençlik örgütleri olan PEON ve OHEN'in Enosis siyasi hedefine yönelik politikalar takip etmesinin etkisi olduğu söylenebilir.

Ferruh Halluma konuşmasının devamında Kıbrıs Türk gençliğinin tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini belirttikten sonra söz konusu tehditleri şu şekilde ifade etmiştir⁴⁹: Kıbrıs Türk'ünün her girişimini baltalamaya çalışan ve İngilizlerin kölesi olan Kıbrıs Türkleri içindeki "Evet Efendimci Osmanlılar" ile Kıbrıs Türk halkının toplum haklarını bir bir gasbeden İngiliz sömürge yönetimi. Ferruh Halluma'nın tehdit olarak nitelendirdiği "Evet Efendimci Osmanlıların", sömürge yönetimi ilk yıllarından itibaren Mehmet Münir'in⁵⁰ etrafında toplanan ve Osmanlı tutum, davranışları ile geleneğini devam ettirmek isteyen Evkafçılar olması kuvvetle ihtimaldir.

⁴⁹ **A.g.b.**

⁵⁰ İngiliz sömürge yönetiminin adamı olan Mehmet Münir, 1925-1947 yılları arasında Kıbrıs Türk toplumunun malvarlığını kontrol eden Evkaf idaresinde, Yürütme Meclisinde üye olarak görev yapmış, bazıları onursal üyelik olmak üzere İcraat Meclisi üyeliği, Eğitimle ilgili Merkezi Kurulun atanmış üyeliği, Merkezi İdare Meclisi atanmış üyeliği, Kıbrıs Müzesi Komitesi üyeliği, Tali Okullar Komisyon Başkanlığı, Borç Para Verme Komiserliği üyeliği, Kıbrıs Müzesi Komitesi üyeliği, Kıbrıs Sosyal Sağlık Kurulu üyeliği, Britanya İmparatorluğu Cüzamlılara Yardım Derneği üyeliği, Müslüman Şer'i Mahkemeleri Başkanı vb. farklı kamu görevlerini aynı zamanda yürüterek bir bakıma Kıbrıs Türklerini her alanda kontrol edecek kurumların içinde aktif olarak bulunmuştur. İngiliz sömürge yönetimi Mehmet Münir'in Kıbrıs'taki İngiliz çıkarlarına hizmet etmesinden dolayı kendisine 1931 yılın *Order of the British Empire*, 1947 yılında ise *Sir* ünvanını vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet An, **Dinsel Toplumdan Ulusal Topluma Geçiş Süreci ve Kıbrıs Türk Liderliğinin Oluşması (1900-1942)**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 1997, s.116; **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 30-10-0-0-235-590-35, Dışişleri Bakanlığı Birinci Daire U. Müdürlüğü, "Kıbrıs Evkaf Murahhası Mehmet Münir'e verilen rütbe h.", 11 Temmuz 1947.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği kurucularından Sami Özsaruhanlı ise aynı toplantıda üye kaydını yaptırana aşağıdaki yemini ettirmiştir⁵¹:

Vicdanımı ve namusumu temsil eden silaha, dinimin kutsal kitabı olan Kuran'a ve hepsinden önemlisi millî gururumun simgesi olan Türk bayrağı üzerine yemin ederim ki, teşkilatın kuralları ile alınan kararlara uyacağım ve tüm imkânlarımı Türk halkının hizmetine sunacağım.

Aynı toplantıda Birlik tüzüğünün hazırlanması için bir komite de belirlenmiştir⁵². Tüzük komitesinde şu kişiler yer almıştır⁵³: Ayhan M. Hikmet, Kemal Karaderi, Shir Bisikletçi, Özker Yaşın, Samiye Mustafa, Tahiyeye Raşit, Adem Mehmet, Hami Özsaruhan, Ferruh Halluma, Melih İmren, Burhan H. Tahsin, Enver Tuncel, Ali Sitke Korun, Salih Ertaç, Ali Ulgun, Ahmet Muttalip ve Vedat Asaf.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği kurucularının ortak bir özelliği dikkati çekmektedir. O da; kurucu dört üyenin de aynı zamanda KTKF'de görev almalarıdır. Avukat Ayhan Hikmet KTKF Eğitim Şubesi Başkanı, Ferruh Halluma Başkan Yardımcılığı görevini üstlenmiş, Samiye Mustafa ve Hani Özsaruhanlı ise aynı şubede görev almış⁵⁴, Özker Yaşın ise şube sorumluluğundaki akşam okullarında ders vermiştir⁵⁵. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, kuruluşunu ilan ettiği 17 Mayıs'tan yaklaşık iki hafta sonra İstanbul'un fethinin 500'üncü yıldönümünü kutlamak amacıyla Türkiye'ye gönderdiği telgrafta, Kıbrıs Türk gençliğinin Anavatan Türkiye ile birleşme isteğini belirtmiştir⁵⁶.

Aynı dönemde Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu'nun Kıbrıs Türk ortaokullarının durumunu görüşmek amacıyla organize ettiği toplantı 18 Temmuz 1953 tarihinde Lefkoşa'da yapılmıştır. Yaklaşık 900 kişinin katıldığı toplantıya Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'ni temsilen katılan Ayhan

⁵¹ **FCO**, 141- 3283-02, 01, 21 Mayıs 1953 tarihli Lefkoşa Polis Komiserliğinden Sömürge Sekreterliğine Gönderilen Yazı, S.B. 5143/2, 2149, Gizli.

⁵² "Dün Lefkoşa'da Türk Millî Gençlik Birliği Kuruldu", **Bozkurt**, 17 Mayıs 1953.

⁵³ **FCO**, 141-3283-02, 01, 21 Mayıs 1953 tarihli Lefkoşa Polis Komiserliğinden Sömürge Sekreterliğine Gönderilen Yazı, S.B. 5143/2, 2149, Gizli.

⁵⁴ **Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu Bülteni**, S 9, Yıl: 1, Şubat 1953, s.2,6.

⁵⁵ **FCO**, 141- 3283-07,06,05, "The New Young Turkish Organisation", Report of Commissioner of Nicosia, 12 June 1953, Secret& Urgent.

⁵⁶ **FCO**, 141- 3283-04, 04 Haziran 1953 tarihli Haftalık İstihbarat Raporunun (Nu:23) Özeti, S.1/53.

KIBRIS TÜRKLERİNİN İLK SİYASİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ: LEFKOŞA TÜRK
MİLLÎ GENÇLİK BİRLİĞİ-1953 (İNGİLİZ BELGELERİ IŞIĞINDA)

Hikmet, Ferruh Halluma, Hami Özsaruhanlı ve Samiye Mustafa; Türk ortaokullarının sorunlarını gündeme getiren konuşmalar yapmışlar, Özker Yaşın ise Kıbrıs'ın Türkiye ile birleşmesi gerektiğini bir kez daha belirtmiştir⁵⁷.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, kuruluşunu ilan ettikten sonra aktif politikalarına devam etmiştir. Bu kapsamda örgüte yeni üyelerin kazandırılması amacıyla 26 Temmuz 1953 tarihinde Lefkoşa'da bir toplantı düzenlenmiştir. Aynı zamanda KTKF Merkez Komite üyesi Ayhan Hikmet toplantıda yaptığı konuşmada örgütün kurallarını okuduktan sonra Kıbrıs Türklerinin aşağıda belirtilen sorunlarına çözüm bulunması amacıyla KTKF ile iş birliği içinde olacaklarını belirtmiştir⁵⁸:

- a. Kıbrıs Türk ortaokullarının yönetiminin Kıbrıs Türklerine verilmesi ve Ortaokul Komitesine Kıbrıs Türklerinden de üye seçilmesi,
- b. Evkaf'ın yönetiminin Kıbrıs Türk toplumuna bırakılması,
- c. İngiliz sömürge yönetiminin kontrolünde olmamak kaydıyla Lefke'de bir ortaokul açılması,
- ç. Federasyon adayı Dana Efendi'nin Müftü olarak atanması,
- d. Kıbrıs'ın Türkiye ile birleşmesi.

Toplantıya katılan KMTB Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük de, yapılacak Müftü seçiminde Dana Efendi'nin desteklenmesini gündeme getirmiştir⁵⁹. Kıbrıs Türklerinin siyasi örgütlenmesi olan KMTB ve KTKF ile LTMGB toplum sorunlarının gündeme taşınmasında birlikte hareket etmişlerdir. Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu'nun 9 Eylül 1953 tarihinde düzenlediği toplantıya KMTB ile LTMGB temsilcileri de katılmıştır. Türkiye Konsolos Yardımcısı Yılmaz İkizer'in de hazır bulunduğu ve yaklaşık 1300 kişinin katıldığı toplantıda ilk sözü alan KTKF Başkanı Faiz Kaymak, Kıbrıs'ta Türk bayrağının yeniden dalgalanacağı günü ümitle beklediğini ifade etmiş, KMTB Başkanı Dr. Fazıl Küçük ise İngiliz sömürge yönetiminin Kıbrıs Türklerinin toplum haklarını gasp ettiğini belirtmiş ve ancak birlikte hareket edilmesi

⁵⁷ FCO, 141-3283-84, Extract From Letter From the Comisioner of Police, No. SB.51-1/7, 18 June 1953.

⁵⁸ FCO, 141- 3283-09, Haftalık Polis İstihbarat Raporu,Nu:31, S.1/53, 30 Temmuz 1953.

⁵⁹ A.g.b.

halinde bu hakların geri kazanılacağını vurgulamıştır. Aynı toplantıda söz alan LTMGB Merkez Komite Üyesi Ferruh Halluma ise İngiliz sömürge yönetiminin Kıbrıs Türklerine baskı uyguladığını, birlikte hareket etmenin önemli olduğunu, Kıbrıs'ın Anavatan Türkiye ile birleşmesini ümit ettiğini ve Kıbrıs Türk toplumunun gençliğine güvenmesi gerektiğini belirtmiştir⁶⁰.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği Tüzük Komitesi çalışmalarını eylül ayında tamamlamıştır. Örgütün tüzüğünde; KTKF'nin amaçlarının olduğu gibi benimsendiği belirtildikten sonra millî günlerin kutlanması, belirlenen yerlere Atatürk büstlerinin konulması, sosyal yardım faaliyetlerinin yapılması ifade edilmiş ve Kıbrıs'ın Türkiye ile birleşme isteği bir kez daha vurgulanmıştır⁶¹.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin bir yandan üye sayısını arttırmak diğer yandan ise örgüte bağlı teşkilatların sayısını çoğaltmak için gayretlerini arttırdığı 1953 yılı Ekim ayında bir başka olaya yoğunlaşmıştır. Lefkoşa Türk Lisesi son sınıf öğrencilerinden bazıları İngiliz müdürün yetersizliğinden dolayı derslerini boykot etmişlerdir. Türk Lisesi yönetimi öğrencilerin bu davranışı karşısında cezai tedbirler uygulayınca KTKF ve LTMGB ile Kıbrıs Türk basınından bazı kişiler öğrencilerin isteklerinin dikkate alınması gerektiğini okul yönetimine iletmışlerdir⁶².

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin iştirak ettiği bir başka etkinlik 29 Ekim 1953 tarihinde yapılmıştır. Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu'nun düzenlediği Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılan Ferruh Halluma yaptığı konuşmada; Kıbrıs Türk gençlerinin eğitim sorunlarının giderilmesi için İngiliz sömürge yönetimi ile iyi ilişkiler içinde olunması gerektiğini ifade ederek⁶³ Kıbrıs Türklerinin kültürel gelişimindeki hassasiyeti ortaya koymaya çalışmıştır.

Kıbrıs'ta 1953 yılı Aralık ayında dramatik bir olay yaşanmıştır. İngiliz sömürge yönetiminin ilk yıllarında Kıbrıs Türk toplumunun liderliğini üstlenmiş, 1931 yılında Kıbrıs Türklerinin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel haklarının yazılı olarak ilk kez ilan edildiği Millî Kongre'yi

⁶⁰ FCO, 141- 3283-12, Polis Raporu, Nu:38, S.1/53, 18 Ekim 1953.

⁶¹ Nesim, a.g.e., s.10.

⁶² FCO, 141- 3283-14, Komiser Raporu, S.45/53 (S.6/53), Lefkoşa Türk Millî Gençlik Teşkilatı, 4.10.53, Secret.

⁶³ FCO, 141- 3283-13, Polis Raporu, Nu:43, S.1/53/2, 23 Ekim 1953.

düzenlemiş Mısırlızade Necati Özkan'ın toplum nezdindeki itibarı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde düşürülmeye başlamıştır.

Mısırlızade Necati Özkan ile Dr. Fazıl Küçük arasındaki çekişme daha İkinci Dünya Savaşı devam ederken gündemi meşgul etmiştir. KATAK yönetiminde de görev alan M. Necati Özkan ile Dr. Fazıl Küçük arasında 1943 yılında başlayan çekişme 1950'li yıllara kadar artarak devam etmiştir. M. Necati Özkan, Dr. Fazıl Küçük'ün başkanlığını yaptığı KMTB'nin uyguladığı politikalara muhalif olmuş ve 1950 yılında Kıbrıs Türk Birliği İstiklal Partisini kurmuştur⁶⁴. Dr. Fazıl Küçük ile M. Necati Özkan arasındaki görüş ayrılıklarından kaynaklanan gerginlik bir süre sonra şiddete dönüşmüştür. Mısırlızade Necati Özkan, 4 Şubat 1950 tarihinde Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı Kıbrıs Komisyonu üyesi M. Ali Pamir'in kardeşi Enver Pamir'in saldırısı sonrasında ağır şekilde yaralanmıştır⁶⁵.

M. Necati Özkan'ın KMTB ve KTKF'nin uyguladığı politikalara karşı tepkisi LTMGB'nin kuruluş aşamasında da yaşanmıştır. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği'nin kuruluş toplantısında M. Necati Özkan'ın başkanlığını yaptığı Kıbrıs Türk Birliği İstiklal Partisi'nden Muzaffer Aktuğoğlu ve Sadi Erkut yeni oluşuma karşı düşüncelerini ifade etmek için söz almak istemişler de kendilerine bu hak verilmemiştir⁶⁶. M. Necati Özkan'ın gerek Dr. Fazıl Küçük ile arasındaki ihtilâfi gerekse de LTMGB'ye muhalefeti bir başka dramatik olayın yaşanmasına sebep olmuştur. M. Necati Özkan'a ait Lefkoşa'daki işyerleri 5 Aralık 1953 tarihinde kundaklanmıştır⁶⁷. Mısırlızade Necati Özkan, yaşanan bu olaydan sonra aktif siyasi hayatını sonlandırmaya karar vermiştir.

Kıbrıs Sorunu'nun yeni bir safhaya evrildiği 1953 yılının sonlarında bir başka gelişme daha yaşanmıştır. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Makarios III, Kıbrıs Sorunu'nun geleceği ile ilgili girişimlerde bulunmak amacıyla Atina'ya gitmiştir. Başpiskopos'un bu ziyaretine karşılık olmak

⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, **a.g.e.**, s.270-310.

⁶⁵ Hikmet Afif Mapolar, **Aslar, Bir Devre Adını Yazanlar-1987**, Necati Özkan Vakfı Yayınları, Lefkoşa 2016, s.364-369; "Başyazarımıza Yapılan Çirkin Taarruz", **İstiklal**, 5 Şubat 1950, s.1.

⁶⁶ **FCO**, 141- 3283-02, 01, Lefkoşa Polis Komiserliğinden Sömürge Sekreterliğine Gönderilen Yazı, S.B. 5143/2, 2149, Gizli, 21 Mayıs 1953.

⁶⁷ "Necati Özkan'a Ait Bulunan Büyük Bir Blok Baştanbaşa Yandı", **Bozkurt**, 07 Aralık 1953.

üzere KTKF Başkanı Faiz Kaymak ile LTMGB Merkez Komite üyesi Ferruh Halluma 27 Aralık 1953 tarihinde Ankara'ya gitmişler ve siyasetçilerle yaptıkları görüşmede Kıbrıs'taki gelişmeler hakkında bilgi vermişler, LTMGB'nin Türkiye tarafından desteklenmesini istemişlerdir⁶⁸. Bu isteğin kabul edildiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılmamış olmasına rağmen 1953 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'taki gelişmelere temkinli duruşundan dolayı talebin kabul görmediği söylenebilir.

Kıbrıs Sorunu'nun dinamik bir sürece girmesi 1954 yılından itibaren başlamıştır. Yunanistan, Kıbrıs Sorunu'nu BM'ye götürmek düşüncesini 1954 yılında yürürlüğe sokarken Türkiye ise Kıbrıs politikasını belirleyecek yeni girişimlerde bulunmaya başlamıştır⁶⁹. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, Kıbrıs Sorunu'nda yeni gelişmelerin yaşandığı 1954 yılı Mayıs ayında yaptığı bir çağrı ile diğer kulüp ve örgütlerin kendi bünyesinde toplanmasını istemişse de bu istek karşılık bulmamıştır⁷⁰.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, Kıbrıs Sorunu'nun 1955 yılından itibaren şiddet boyutuna evrilmesi ve uluslararası aktörlerin de soruna bir bir müdahil olmasıyla birlikte etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Bu durum 1959 yılına kadar devam etmiştir. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, Kıbrıs Sorunu'nun çözümünü sağlayan Zürih ve Londra Antlaşmalarının imzalanmasından sonra kurulan Kıbrıs Türk Gençlik Hareketi'nin çekirdeğini oluşturmuştur⁷¹.

⁶⁸ FCO, 141- 3205-16, Komiser/Polis Raporu, S.45/53 (S.1/53/2), Lefkoşa Türk Millî Gençlik Teşkilatı, Secret, 31.12.1953.

⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Balyemez, "Kıbrıs Sorunu Kapsamında 1954 Yılındaki Siyasi Gelişmeler", (Osmanlı'dan Günümüze) Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın, Ed. Fatma Çalık Orhun, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, s.183-218.

⁷⁰ FCO, 141- 3283-18, Lefkoşa Komiserinin Raporu, S.45-53 (S.6/54), Turkish Youth, Secret, 7.5.54.

⁷¹ Ahmet C. Gazioğlu, **Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960)**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 2000, s. 63.

SONUÇ

Siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarla kurulan Kıbrıs Türk örgütleri, Kıbrıs Sorunu ile ilgili gelişmelerin yeni bir safhaya evrildiği 1950’li yılların başında tekrar organize olmuşlardır. Bu dönemde özellikle Rumların PEON ve OHEN gibi dinamik gençlik örgütleri kurmaları veya yeniden canlandırmaları karşısında Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu üyelerinden bazıları da Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliğini kurmuşlardır.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği’nin; KTKF’nin amaçlarını olduğu gibi benimsenmesi, üyelerinin aynı zamanda Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu’nda aktif olarak görev almaları ve KTKF Başkanı Faiz Kaymak’ın örgütün tüm etkinliklerinde yer almasından dolayı KTKF’nin gençlik örgütlenmesi olarak kurulduğu söylenebilir. Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu’nun bir gençlik örgütlenmesi hayata geçirmesi; Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (1943), Kıbrıs Millî Türk Halk Partisi (1944), Kıbrıs Millî Türk Birliği (1949) ve Kıbrıs Türk Birliği İstiklal Partisi (1950)’de böyle bir örgütlenme olmamasından dolayı özgün bir girişimdir.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği kuruluş hedeflerini elde edebilmek için askeri bir anlayışı kabul etmiştir. Bu yargıyı destekleyen en önemli olgunun LTMGB üyelerinin silah, Kur’an ve Türk bayrağı üzerine yemin ederek üyeliklerini başlatmaları olduğu söylenebilir.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği’nin diğer Kıbrıs Türk örgütlerinden farklı olan bir başka özelliği ise örgütün ismindeki “Lefkoşa” sıfatıdır. İngiliz yönetimi döneminde yapılan tüm örgütlenmelerde Kıbrıs ya da Kıbrıs Türk sıfatı kullanılmasına rağmen Lefkoşa sıfatının ilk ve son kez kullanılması düşündürücüdür. Örgütün amaçları Kıbrıs Türk toplumunu kapsamaması ve örgütlenme faaliyetlerinin Ada geneline yayılmış olmasına rağmen daha kapsayıcı bir sıfat olan “Kıbrıs” yerine bölgesel bir ifadenin kullanılması kuruluş sürecindeki gelişmelerden kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir. Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği’nin kurulduğu 1953 yılı Kıbrıs Sorunu’nun uluslararası boyut kazanmaya başladığı dönemin arifesidir. Bu dönemde Rum gençlik örgütlerinin Enosis faaliyetlerini arttırması karşısında Türkiye’deki gençlik örgütleri Kıbrıs’taki örgütlenmelere müdahil olmuşlardır. Muhtemelen Türkiye’deki gençlik örgüt yöneticilerinin tavsiyeleri doğrultusunda bu sıfat kullanılmıştır.

Kıbrıs Türklerinin ilk siyasi gençlik örgütü olan LTMGB'nin tüm kesimlerin onayını almadığı söylenebilir. M. Necati Özkan'ın başkanlığını yaptığı Kıbrıs Türk Birliği İstiklal Partisi ile KTKF üyelerinden Ahmet Gürkan, Ümit Süleyman ve Osman Örek⁷² LTMGB'nin politikalarına karşı muhalif olmuşlardır. Ancak M. Necati Özkan'ın muhalefeti, şahsına ve ticarethanelerine yapılan yıkıcı saldırılardan bir süre sonra bitmiştir.

Lefkoşa Türk Millî Gençlik Birliği, kurulduktan hemen sonra bir yandan kaza ve köylerde teşkilatlanıp üye sayısını arttırmayı çabalarken diğer yandan da Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ile Kıbrıs'ın geleceğine dair oluşturulan politikaları şekillendirmeye çalışmıştır. Kıbrıs'ta 1955 yılında başlayan toplumlararası çatışmalar LTMGB'nin çalışmalarını olumsuz etkilemiş ve Birlik uzun bir süre sessiz kaldıktan sonra 1959 yılında kurulan Kıbrıs Türk Gençlik Hareketi'nin nüvesini oluşturarak üstlendiği misyonu sonraki dönemde yerine getirmeye çalışmıştır.

⁷² FCO, 141-3234-93, Extract From Commissioner Nicosia Report for Une Dated 08/07/1953, Orginal in 6/53.

KAYNAKÇA

An, Ahmet, **Dinsel Toplumdan Ulusal Topluma Geçiş Süreci ve Kıbrıs Türk Liderliğinin Oluşması (1900–1942)**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 1997.

Armaoğlu, Fahir, **Kıbrıs Meselesi 1954-1959 Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme)**, Sevinç Matbaası, Ankara 1963.

Babaoğlu, Resul, “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kurulması ve Makarios’un Türkiye Ziyareti 22-26 Kasım 1962”, **Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu**, Atatürk Araştırma Merkezi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mağusa, 2014, s.301-328.

Balyemez, Mehmet, “Kıbrıs Sorunu Kapsamında 1954 Yılındaki Siyasi Gelişmeler”, (**Osmanlı’dan Günümüze) Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın**, Ed. Fatma Çalık Orhun, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, s.183-218.

Balyemez, Mehmet, İnce, Fuat, “Mondros’tan Lozan’a Kadar Olan Dönemde Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C 10, S 26, Aralık 2018, s.855-870.

Balyemez, Mehmet, **İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021.

Birleşmiş Milletler Antlaşması, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf,
Erişim Tarihi: 28 Eylül 2021.

Bozkurt, 07 Aralık 1953.

Bozkurt, 17 Mayıs 1953.

Çeçen, Anıl, **Kıbrıs Çıkmazı**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2005.

Çevikel, Nuri, **Kıbrıs Eyaleti, Yönetim, Kilise, Ayan ve Halk (1750-1800)**, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mağusa 2000.

Çoruh, Haydar, **Sultan II Mahmud Döneminde Kıbrıs (1808-1839)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2017.

Druşotis, Makarios, **Karanlık Yön EOKA**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2005.

Foreign and Colonial Office (FCO), 141-2828, Turkish Affairs General.

Foreign and Colonial Office (FCO), 141-3021, The Commission on Turkish Affairs.

Foreign and Colonial Office (FCO), 141-3205, Union of the Greek Orthodox Youth 1951-1956.

Foreign and Colonial Office (FCO), 141-3283, Nicosia Turkish National Youth Organization.

Gazioğlu, Ahmet C., **Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatları ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960)**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 2000.

General Grivas Hayatım, Ed. Charles Foley, Khora Yayınları, Lefkoşa 2012.

Gürel, Şükrü S., **Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika**, Cilt I, Kaynak Yayınları No:38, İstanbul 1984.

Halkın Sesi, 10 Temmuz 1947.

Hill, George, **A History of Cyprus, Volume IV, The Otoman Province The British Colony, 1571–1948**, (Ed.) by Harry Luke, Cambridge at The University Press, England 1952.

İnalçık, Halil, **Ottoman Policy and Adminastriation in Cyprus after The Conquest**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1969.

İstiklal, 5 Şubat 1950.

Katsurides, Yuannos, **Kıbrıs Komünist Partisi Tarihi, Sömürgecilik, Sınıf ve Kıbrıs Solu**, Khora Yayıncılık, Lefkoşa 2014.

Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu Bülteni, S 9, Yıl: 1, Lefkoşa 1953.

Kranitiotis, Nikos, **Zor Yıllar**, KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Lefkoşa 1985.

KIBRIS TÜRKLERİNİN İLK SİYASİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ: LEFKOŞA TÜRK
MİLLÎ GENÇLİK BİRLİĞİ-1953 (İNGİLİZ BELGELERİ İŞİĞİNDA)

Mapolar, Hikmet Afif, **Aslar, Bir Devre Adını Yazanlar-1987**, Necati Özkan Vakfı Yayınları, Lefkoşa 2016.

Mayes, Stanley, **Kıbrıs'ın İlk Cumhurbaşkanı Başpiskopos III. Makarios Yaşam Öyküsü**, Khora Yayınları, Lefkoşa 2019.

Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi (MAAD), Federasyon Dosyası Federasyon Dosyası, A-2, s.12-66.

Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi (MAAD), Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu 1949.

Nesim, Ali, **Kıbrıs Türk Gençlik Hareketi**, Lefkoşa 1999.

Olgun, Kenan, Balıkcıoğlu, Emrah, "The Times Gazetesi'ne Göre Kıbrıs'ta İdari İslahat", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, C IX, S 1, 2012, s.816-844.

Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2000.

Öztoprak, İzzet, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları", **Belleten**, TTK, C LXII, S 233, 1998, s.207-236.

Savcı, Kemal, **Özgürlüğün Zaferi Kıbrıs**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1976.

Sonyel, Salahi Ramadan, "Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı", **Belleten**, TTK, C LIX, S 224, Ankara 1999, s.133-188.

Sonyel, Salahi Ramadan, **Cyprus, The Destruction Of a Republic and Its Aftermath, British Documents 1960-1974**, CYREP, Lefkoşa 1997.

Şahin, İsmail, "Düşünceden Eyleme EOKA", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, S 37, 2020, s.18-49.

Tekakpınar, Kemal, Doğansal, Demiray, **Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)**, Cilt I, Lefkoşa 1991.

The Colonial Office List 1896, Thirty-Fifth Publication, Harrison and Sons, London 1896.

The London Gazette, Number 24639, 1st October 1878.

The Times, 06 th November 1914.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0-235-590-35 (Dışişleri Bakanlığı Dosyası).

UN General Assembly, A 364, 3 September 1947, Official Records of the Second of the General Assembly Supplement, No:11, United Nations Special Committee on Palestine Report to The General Assembly Volume 1, Lake Success, New York, 1947, Ayrıntılı bilgi için bk. <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/07175DE9FA2DE563852568D3006E10F3>, Erişim Tarihi: 28 Eylül 2021.

Yiannos, Katsourides, **The Greek Cypriot Nationalist Right in the Era of British Colonialism**, Springer International Publishing, Switzerland 2017.